

УДК 340.12

Оксана Клим

Національний університет “Львівська політехніка”,
аспірантка I року навчання спеціальності 081 “Право”
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
oksana.y.klym@lpnu.ua

Вікторія Чернописька

Національний університет “Львівська політехніка”,
доктор юридичних наук, доцент
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти
Viktoriia.Z.Chornopyska@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3230-5971>

ПРОБЛЕМА ДЕФІНІЦІЇ “ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ” У СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОМУ ДИСКУРСІ

<http://doi.org/10.23939/law2023.37.092>

© Клим О., Чернописька В., 2023

Здійснено філософсько-правовий аналіз наявних підходів до дефініції “перехідного правосуддя” та сформовано авторську позицію щодо його розуміння. Виокремлено дві особливості виникнення моделі перехідного правосуддя: 1) досліджувана модель вбудована на практичному досвіді, а вже пізніше стала основою теоретичних учень про перехідне правосуддя; 2) ця модель виникає за ініціативою міжнародної спільноти як реакція на багаторазові порушення прав людини.

Визначено, що, незважаючи на загальне спрямування дефініції перехідного правосуддя, визначеної ООН, чимало дослідників її критикують, з огляду на таке: по-перше, її зміст не охоплює оказії змін політичних режимів під час яких відбувалося порушення прав людини; по-друге, не вказується на допустимість чи недопустимість використання концепції перехідного правосуддя під час збройного конфлікту, або її можливість застосування лише після припинення конфлікту; по-третє, дефініція визначена ООН не відображає взаємозв'язок перехідного правосуддя з міжнародним правом.

Запропоновано авторську дефініцію перехідного правосуддя, що трактується як сукупність інструментів, процесів і механізмів, спрямованих на подолання наслідків зловживань правами людини у контексті збройних конфліктів та/або змін політичних режимів, що полягають, насамперед, у притягненні до відповідальності винних у вчинених правопорушеннях, відшкодуванні шкоди (як моральної, так і матеріальної),

встановленні правди про обставини, в яких були здійснені порушення прав людини, досягненні примирення та встановленні справедливості.

Ключові слова: концепція, перехідне правосуддя, конфлікт, збройні конфлікти, пост-конфліктне середовище, влада, політичний режим, верховенство права, права людини.

Постановка проблеми. Війни та збройні конфлікти, репресивні політичні режими загрожують безпеці та світовому порядку, позаяк зумовлюють масове порушення прав людини, поширення організованої злочинності, збільшення масштабів міграції населення, пропаганду тероризму та ін. Відтак постає нагальна необхідність у допомозі тим державам, які перебувають на перехідному етапі від конфлікту до примирення в суспільстві. Для успішного подолання наслідків конфліктів слід запровадити елементи концепції перехідного правосуддя, метою якого є встановлення демократичних засад врядування та заходів для недопущення повторних правопорушень у майбутньому.

Україна, яка вже дев'ятий рік поспіль потерпає від збройного нападу Російської Федерації; актуальним є врахування досвіду зарубіжних країн та розробка власних механізмів імплементації концепції перехідного правосуддя, з урахуванням національного контексту. Питання використання теоретичних і практичних напрацювань правосуддя перехідного періоду в Україні досі залишається відкритим. Тому ретельне дослідження історико-правових засад концепції перехідного правосуддя, а також закріплення рекомендацій щодо застосування її є першочерговим для держави, що перебуває в конфліктній ситуації.

Аналіз дослідження проблеми. Правосуддя перехідного періоду було предметом дослідження багатьох вчених, як іноземних, так і українських. Здебільшого нами використано праці іноземних вчених, що доклалися до аналізу проблематики концепції перехідного правосуддя та її основних елементів, серед яких, зокрема: П. Артур, К. Байндер, С. Вольф, Дж. Ельстер, Н. Крітц, Дж. Мендес, Р. Тейтель, К. Сандовал, Л. Олсон, Х. Хейндер та інші. Серед українських вчених значний внесок у дослідження концепції перехідного правосуддя з урахуванням міжнародного досвіду зробили такі вчені, як: А. Блага, Ж. Балабанюк, М. Гнатовський, О. Євсєєв, О. Казьмірова, Р. Лихачов, О. Мартиненко, В. Михайленко, Я. Мельник, А. Кориневич, О. Овчаренко, О. Семенюк, О. Уварова, А. Чарнота, О. Щербанюк та інші. З огляду на те, що концепція перехідного правосуддя відзначається динамічним розвитком та плюралізмом тлумачення, дослідження її залишається актуальним і дотепер. До того ж, аналіз підходів до вивчення перехідного періоду та успіх їх імплементації є особливо актуальним на сьогодні, коли росія проти України веде найжорстокішу війну.

Мета статті – здійснити філософсько-правовий аналіз наявних підходів до дефініції “перехідного правосуддя” та сформулювати авторську позицію щодо його розуміння.

Виклад основного матеріалу. Перехідне правосуддя є відносно новим напрямом правових досліджень, що актуалізувався внаслідок правозахисних кампаній, які проходили в різних країнах світу у відповідь на порушення гуманітарного права. Концепція перехідного правосуддя виникла не в теоретичному вакуумі, а була і залишається частиною глобального проєкту прав людини. Відтак можемо виокремити дві особливості виникнення моделі перехідного правосуддя: 1) досліджувана модель вбудована на практичному досвіді, а вже пізніше стала основою теоретичних учень про перехідне правосуддя; 2) ця модель виникає за ініціативою міжнародної спільноти як реакція на багаторазові порушення прав людини. Щодо самої появи даної концепції, В. Філатов зауважує, що вже у стародавні часи та Середньовіччя з'являються окремі механізми моделі перехідного правосуддя, а саме: примирення, репарація, тобто вже тоді зароджується ідея перехідного правосуддя. І лише із

розвитком правового вчення про перехідне правосуддя, на думку вченого, ця модель удосконалися та набула ефективності [1, с. 222].

Аналогічною є позиція А. Мір, яка відзначає, що “на ранньому етапі перехідне правосуддя полягало здебільшого в негайній сатисфакції шляхом страт чи вигнання, або ж у бланкетній амністії. Пізніше, під час Другої світової війни, такий підхід було змінено на переслідування винних та надання допомоги особам, постраждалим від конфлікту. Зокрема, слід згадати Нюрнберзький процес і Токійський трибунал у 1940-х роках, які були покликані притягти до відповідальності винних за нечувані злочини, скоєні під час Другої світової війни, але відправляючи правосуддя на міжнародному рівні із повагою до прав людини” [2, с. 18]

Так, у 1940-х роках закріплюється одне з основних правил перехідного правосуддя – винні особи також повинні мати гарантії на безпеку та справедливий суд. Як слушно зауважують П. Бущенко та М. Гнатівський, практика створення міжнародних воєнних трибуналів є результатом неспроможності національних судових систем покарати винних у воєнних злочинах [3, с. 181]. У цьому контексті слід зауважити, що саме у 40-і роки ХХ ст. відбулося справжнє застосування моделі перехідного правосуддя в постконфліктний період розвитку Німеччини.

Прогресивним етапом розвитку концепції перехідного правосуддя став період 1973–1991 рр., позаяк тоді активно розвивалася її поставторитарна складова. Основним чинником цього стало те, що велика кількість країн шляхом проведення революцій змінили авторитарні форми правління на демократію. Було створено спеціальні інституції перехідного правосуддя, а саме комісії правди, що розслідували численні порушення прав людини тоталітарними політичними режимами. Приміром, перша така комісія була створена в Аргентині у 1983 р., досвід якої згодом був використаний в Чилі, Греції, Бразилії, Уругваї та Південній Африці [4, с. 44]. Після 1991 р. розпочинається постконфліктний етап, модель перехідного правосуддя стає інструментом примирення, пошуку справедливості та запобігання конфліктам у майбутньому [1, с. 223].

Розвиток теорії перехідного правосуддя здійснювався паралельно з практикою його застосування, що позитивно сприяло належному науковому обґрунтуванню напрямів і принципів досліджуваної концепції. Порівняльний аналіз досвіду перехідного правосуддя європейських та пострадянських країн здійснив Л. Хейс, який зауважив, що ефективність самої моделі залежить від спадщини минулого, міжнародного контексту та балансу сил між новими і старими елітами [5, р. 70]. На основі системного аналізу застосування перехідного правосуддя Е. Скаар об’єктивує взаємозалежність між прагненнями пост-конфліктного і пост-авторитарного суспільства та політичного режиму, який усунутий від влади [6, с. 154]. Д. Піон-Берлін обґрунтував необхідність застосування моделі перехідного правосуддя та міжнародного кримінального переслідування винних у порушенні прав людини, позаяк виразно простежувалася неефективність національних судів у вирішенні постконфліктних і поставторитарних проблем [7, с. 108].

Реалізація перехідного правосуддя залежить насамперед від внутрішньої політики держави та співвідношення сил нового та усунутого режиму. Нові режими досить пасивно поведуться із суб’єктами усунутого режиму щодо порушення ними прав людини, що пов’язано з пересторогою збереження стабільності влади. Тоді, як запит соціуму на правду та справедливість є найбільшим одразу після переходу одного режиму до іншого, і згодом зменшується, що пов’язано насамперед із ігноруванням владою їх вимог та інтересів.

Проблема дефініції перехідного правосуддя є доволі дискусійною у науково-правовій доктрині та практичній площині. Так, наприклад, Н. Рохт-Арріаза вважає, що перехідне правосуддя – це сукупність механізмів і практик, які застосовуються після завершення певного конфлікту, громадянської війни чи репресій, і спрямовані на подолання наслідків порушень прав людини й гуманітарного права, що були скоєні в минулому. Процес переходу до демократичного врядування є тривалим процесом, позаяк не існує стандартизованої моделі перехідного правосуддя, яка могла

ефективно застосовуватися в будь-якому пост-конфліктному суспільстві. Як зауважує авторка, заходи перехідного правосуддя не завжди мають миттєвий ефект та показують позитивні результати одразу після завершення збройного протистояння [8, с. 13].

Погоджуємося із цією позицією, оскільки не існує універсальних правил і порядку застосування перехідного правосуддя для усіх суспільств, що перебувають на стадії транзитного періоду. Кожне окреме суспільство повинно ретельно аналізуватися, враховуючи контекстуальні аспекти, а відтак розроблятися відповідні тактики відновлення миру та боротьби із наслідками порушення прав людини. Концепцією перехідного правосуддя мають бути охоплені всі соціальні, культурні та економічні права разом із громадянськими й політичними, які зазнають порушень з боку недемократичних режимів та в результаті збройних конфліктів.

Так, К. Байндер визначає перехідне правосуддя як окрему галузь міжнародного права, яка вирішує питання боротьби з широкомасштабними порушеннями прав людини, скоєними у минулому, а також гуманітарними зловживаннями, вчиненими у період переходу до миру та демократії [9]. Таку позицію підтримує А. Пейдж, відзначаючи, що, як окрема галузь, вона включає в себе міжнародну мережу осіб й інституцій, внутрішня узгодженість яких ґрунтується на спільних цілях і принципах, виникає у відповідь на появу практичних проблем та є намаганням систематизувати знання, що будуть корисними для вирішення цих проблем [10, с. 324]. Вважаємо, що така дефініція перехідного правосуддя є надто “вузькою”, адже акцентується на суб’єктивному складі концепції, а не на її змісті.

Заслуговує уваги і тлумачення перехідного правосуддя, запропонованого Дж. Беллом, – це широкий спектр підходів (засобів), які можуть застосовуватися державами для подолання наслідків порушень прав людини в минулому, передбачає судові та несудові механізми, а також низку дій чи дипломатій, що можуть бути задіяними у процесі політичного переходу від насильства та репресій до соціальної стабільності [11, с. 3].

На противагу Н. Рохт-Арріази, яка пов’язує концепцію перехідного правосуддя з періодами громадянських війн та репресій, чимало дослідників дотримується підходу, що застосування перехідного правосуддя більш характерне періоду змін політичних режимів. Наприклад, Дж. Ельстер сформував дефініцію перехідного правосуддя так, що його зміст зводиться до розуміння “переходу від одного політичного режиму до іншого” [12]. Аналогічної позиції дотримується Р. Тейтель, пов’язуючи перехідне правосуддя із періодами політичних трансформацій та правовими заходами, спрямованими на подолання наслідків панування попередніх неправомірних політичних режимів [13, с. 69]. Такі підходи доволі лімітують сферу застосування концепції перехідного правосуддя, адже стосуються лише змін політичних режимів та подолання наслідків їх неправомірної діяльності. Вони не зачіпають проблеми постконфліктного середовища, а також істотних порушень прав людини, відтак концепція перехідного правосуддя не може застосовуватися у широкому діапазоні різних ситуацій.

Першу уніфіковану дефініцію поняття перехідного правосуддя було закріплено 23 серпня 2004 р. Організацією Об’єднаних Націй (далі – ООН) в Резолюції Ради Безпеки ООН № S/2004/616 “Верховенство права та перехідне правосуддя в конфліктних та пост-конфліктних суспільствах” [14]. Відповідно до цієї резолюції, дефініція перехідного правосуддя охоплює широкий спектр процесів та механізмів, пов’язаних із намаганням суспільств примиритися зі спадщиною скоєних у минулому широкомасштабних зловживань, націлених на забезпечення підзвітності, встановлення справедливості та досягнення примирення. Система механізмів представляє як судові, так і несудові засоби із різним рівнем залучення міжнародної підтримки або без такої, заходи притягнення до індивідуальної відповідальності, здійснення інституційних реформ, виплати репарацій та встановлення правди або ж комбінацію всього зазначеного.

Так, у 2009 р. у Щорічній доповіді Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини № A/HRC/12/18 акцентувалося на тому, що концепція перехідного правосуддя має об'єктивно та ґрунтовно осмислити першопричини конфліктів й зміст всіх вчинених порушень прав людини: цивільних, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших прав [15]. Пізніше, у 2012 р. на засіданні ООН із питань просування правди, справедливості, відшкодування шкоди та гарантій недопустимості порушення прав, тодішній Директор з досліджень у Міжнародному центрі перехідного правосуддя Пабло де Грейф сфокусував увагу на тому, що перехідне правосуддя у жодному разі не може асоціюватися зі спеціальним різновидом правосуддя, а повинно значитися як відносно абстрактний стратегічний вектор досягнення справедливості, відшкодування заподіяної шкоди та недопущення повторного вчинення правопорушень у майбутньому [16].

Незважаючи на загальний тип дефініції перехідного правосуддя, визначеної ООН, чимало дослідників її критикують, з огляду на таке: по-перше, її зміст не охоплює оказії змін політичних режимів під час яких відбувалося порушення прав людини [3, с.16]; по-друге, не вказується на допустимість чи недопустимість використання концепції перехідного правосуддя під час збройного конфлікту, або її можливість застосовування лише після припинення конфлікту; по-третє, дефініція, визначена ООН, не відображає взаємозв'язок перехідного правосуддя з міжнародним правом [17].

Щодо проблеми, сформованої ООН дефініції перехідного правосуддя, О. Плотніков звертає увагу на те, що вона звела велику кількість реально існуючих ситуацій до однієї формули, яка повинна застосовуватися у кожному випадку. З іншого боку, вчений вважає правильним обраний ООН конфліктний підхід до перехідного правосуддя на противагу реформістському, обґрунтовуючи це тим, що кожен період переходу від авторитарних режимів до демократичних історично супроводжувався порушеннями прав людини та конфліктами, тоді, коли не кожне правопорушення було результатом змін політичних режимів [18, с. 61].

У проєкті Закону України “Про державну політику перехідного періоду”, опублікованому для публічного обговорення Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій в січні 2021 р., міститься визначення перехідного правосуддя. Так, відповідно до цього проєкту, перехідне правосуддя – це комплекс заходів, спрямованих на подолання наслідків порушень законності, прав і свобод людини і громадянина, спричинених збройною агресією російської федерації, включаючи їх відновлення та компенсацію завданої шкоди, та забезпечення підзвітності, справедливості та примирення [19].

Наведене поняття зовсім не узгоджується з універсальним визначенням ООН, позаяк стосується подолання наслідків збройної агресії російської федерації та наводить лише загальний перелік інструментів, що можуть бути застосовані у процесі реалізації концепції перехідного правосуддя, і не стосуються такого інструменту, наприклад, як встановлення правди про обставини конфлікту. Більше того, визначення перехідного правосуддя, закріплене в проєкті, не відповідає змісту цього поняття у тому вигляді, як регламентовано у Главі 3 даного цього проєкту. Отже, можна підсумувати, що дефініцію, представлену в згаданому вище проєкті, слід доопрацювати та визначити її орієнтиром – міжнародні стандарти ООН або формування оригінального визначення перехідного правосуддя, із врахуванням особливостей, які мають вагоме значення для України.

Висновки. Проаналізувавши наведені вище підходи до розуміння концепції перехідного правосуддя, найбільш обґрунтованою видається дефініція, що це сукупність інструментів, процесів і механізмів, спрямованих на подолання наслідків зловживань правами людини у контексті збройних конфліктів та/або змін політичних режимів, що полягають, насамперед, у притягненні до відповідальності винних у вчинених правопорушеннях, відшкодуванні шкоди (як моральної, так і матеріальної), встановленні правди про обставини, в яких були здійснені порушення прав людини, досягненні примирення та встановленні справедливості.

Отже, можна виокремити основні ознаки перехідного правосуддя: 1) тимчасовість, зумовлена обмеженістю періоду застосування концепції у часі до повного завершення “переходу”; 2) застосування до “постконфліктних” ситуацій, в яких були зафіксовані серйозні порушення прав людини; 3) наявність першочергової мети – досягнення примирення в суспільстві та донесення правди про обставини вчинених злочинів; 4) націленість на недопущення вчинення систематичних порушень прав людини в суспільстві шляхом ґрунтовного реформування існуючої системи державних органів та здійснення просвітницької діяльності серед громадянського суспільства; 5) забезпечення відшкодування жертвам конфлікту та їх родинам як необхідна передумова поступового руху до мирного майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філатов В. В. (2022). Історичні аспекти становлення концепції перехідного правосуддя в теорії міжнародного права // Нове українське право. № 3. С. 221–226.
2. Mihr A. (2017). An introduction to transitional justice in Simić. *An Introduction to Transitional Justice* Abingdon, Oxon : Routledge. P. 1–27.
3. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні : монографія (2017) / за заг. ред. А. П. Буценка, М. М. Гнатівського. Київ : “РУМЕС”. 592 с.
4. Lachowski T. (2015). International Criminal Court-the Central Figure of Transitional Justice: Tailoring Post-Violence Strategies, with Special Reference to Ukraine. *Polish Quarterly of International Affairs*. Vol. 3. P. 39–58.
5. Huyse L. (1995). Justice after Transition: On the Choices Successor Elites Make in Dealing with the Past // *Law & Social Inquiry*. Vol. 20. P. 51–78.
6. Skaar E. (2005). Truth Commissions, Trials – or Nothing? Human Rights in Democratic Transitions // *Human Rights Research at the Chr. Michelsen Institute*. Vol. 4. P. 149–171.
7. Pion-Berlin D. (1994). To Prosecute or to Pardon? Human Rights Decisions in the Latin American Southern Cone // *Human Rights Quarterly*. Vol. 16. P. 105–130.
8. Roht-Arriaza N. (2006) *Transitional Justice in the Twenty-First Century: Beyond Truth Versus Justice*. The new landscape of transitional justice in Mariezcurrera. Cambridge : Cambridge University Press. P. 1–16.
9. Binder C. (2013). Introduction to the Concept of Transitional Justice. *Transitional Justice – Experiences from Africa and the Western Balkans*. Vienna. P. 9–30. URL : https://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/transitional_justice_sr_11_2013_03_c_binder.pdf (дата звернення: 17.02.2023).
10. Arthur P. (2009). How Transitions Reshaped Human Rights: A Conceptual History of Transitional Justice // *Human Rights Quarterly*. Vol. 31. № 2. P. 321–367.
11. Bell J. (2015). Understanding Transitional Justice and its Two Major Dilemmas // *Journal of Interdisciplinary Conflict Science*. Vol. 1. Issue. 2. P. 1–15.
12. Elster J. (2004). *Closing the Book: Transitional Justice in Historical Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. URL : <https://philpapers.org/rec/JONCTB> (дата звернення: 17.02.2023).
13. Teitel R. G. (2003). *Transitional Justice Genealogy* // *Harvard Human Rights Journal*. Vol. 16. P. 69–94.
14. Резолюція Ради Безпеки ООН № S/2004/616. URL : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/395/31/PDF/N0439531.pdf?OpenElement> (дата звернення: 17.02.2023).
15. Analytical study on human rights and transitional justice. (2009). *Annual Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and Reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General*. No. A/HRC/12/18. URL : <https://digitallibrary.un.org/record/662694?ln=ru> (дата звернення: 17.02.2023).
16. Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence. Human Rights Council Twenty-first session. A/HRC/21/46. 9 August. 2012. PURL. URL : www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session21/A-HRC-21-46_en.pdf (дата звернення: 18.02.2023).
17. Sandoval C. (2011). *Transitional Justice: Key Concepts, Processes and Challenges*. Briefing Paper. IDCR-VP-07/11. Institute for Democracy & Conflict Resolution. URL : <https://repository.essex.ac.uk/4482/> (дата звернення: 18.02.2023).
18. Plotnikov O. (2017). Defining transitional justice: scholarly debate and UN precision // *Lex portus*. No. 1. P. 50–63.

REFERENCES

1. Filatov V. V. (2022). *Istorychni aspekty stanovlennia kontseptsii perekhidnoho pravosuddia v teorii mizhnarodnoho prava*. [Historical aspects of the formation of the concept of transitional justice in the theory of international law]. *Nove ukrainske pravo*. No. 3. P. 221–226 [in Ukrainian].
2. Mihr A. (2017). *An introduction to transitional justice in Simić*. *An Introduction to Transitional Justice Abingdon*. Oxon : Routledge. P. 1–27 [in English].
3. *Bazove doslidzhennia iz zastosuvannia pravosuddia perekhidnoho periodu v Ukraini: monohrafiia*. (2017). [Basic research on the application of transitional justice in Ukraine: a monograph] / Za zah. red. A. P. Bushchenka, M. M. Hnatovskoho. Kyiv : “RUMES” Publ. 592 p. [in Ukrainian].
4. Lachowski T. (2015). *International Criminal Court-the Central Figure of Transitional Justice: Tailoring Post-Violence Strategies, with Special Reference to Ukraine*. *Polish Quarterly of International Affairs*. Vol. 3. P. 39–58 [in English].
5. Huyse L. (1995). *Justice after Transition: On the Choices Successor Elites Make in Dealing with the Past*. *Law & Social Inquiry*. Vol. 20. P. 51–78.
6. Skaar E. (2005). *Truth Commissions, Trials – or Nothing? Human Rights in Democratic Transitions*. *Human Rights Research at the Chr. Michelsen Institute*. Vol. 4. P. 149–171 [in English].
7. Pion-Berlin D. (1994). *To Prosecute or to Pardon? Human Rights Decisions in the Latin American Southern Cone*. *Human Rights Quarterly*. Vol. 16. P. 105–130 [in English].
8. Roht-Arriaza N. (2006) *Transitional Justice in the Twenty-First Century: Beyond Truth Versus Justice. The new landscape of transitional justice in Mariczcurrena*. Cambridge : Cambridge University Press Publ. P. 1–16 [in English].
9. Binder C. (2013). *Introduction to the Concept of Transitional Justice. Transitional Justice – Experiences from Africa and the Western Balkans*. Vienna. P. 9–30. URL : https://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/transitional_justice_sr_11_2013_03_c_binder.pdf (Accessed: 17.02.2023) [in English].
10. Arthur P. (2009). *How Transitions Reshaped Human Rights: A Conceptual History of Transitional Justice*. *Human Rights Quarterly*. Vol. 31. No. 2. P. 321–367 [in English].
11. Bell J. (2015). *Understanding Transitional Justice and its Two Major Dilemmas*. *Journal of Interdisciplinary Conflict Science*. Vol. 1. Issue. 2. P. 1–15 [in English].
12. Elster J. (2004). *Transitional Justice in Historical Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. URL : <https://philpapers.org/rec/JONCTB> (дата звернення: 17.02.2023) [in English].
13. Teitel R. G. (2003). *Transitional Justice Genealogy*. *Harvard Human Rights Journal*. Vol. 16. P. 69–94 [in English].
14. *Rezoliutsiia Rady Bezpeky OON No. S/2004/616*. [UN Security Council Resolution No. S/2004/616]. URL : <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/395/31/PDF/N0439531.pdf?OpenElement> (Accessed: 17.02.2023) [in Ukrainian].
15. *Analytical study on human rights and transitional justice. (2009)*. Annual Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and Reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General. No. A/HRC/12/18. URL : <https://digitallibrary.un.org/record/662694?ln=ru> (Accessed: 17.02.2023) [in English].
16. *Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence*. Human Rights Council Twenty-first session. A/HRC/21/46. 9 August 2012. URL : www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session21/A-HRC-21-46_en.pdf (Accessed: 18.02.2023) [in English].
17. Sandoval C. (2011). *Transitional Justice: Key Concepts, Processes and Challenges*. Briefing Paper. IDCR-BP-07/11. Institute for Democracy & Conflict Resolution. URL : <https://repository.essex.ac.uk/4482/> (Accessed: 18.02.2023) [in English].
18. Plotnikov O. (2017). *Defining transitional justice: scholarly debate and UN precision*. *Lex portus*. No 1. P. 50–63 [in English].

Дата надходження: 03.02.2023 р.

Oxana Klym

Lviv Polytechnic National University,
graduate student of the 1st year of studies in the specialty 081 “Law”
Educational and Scientific Institute of Law,
psychology and innovative education
oksana.y.klym@lpnu.ua

Victoria Chornopyska

Lviv Polytechnic National University,
Sc.D., Assoc. Prof.
Department of Civil Law and Procedure
Institute of Jurisprudence, Psychology
and Innovative Education
Viktoriiia.Z.Chornopyska@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3230-5971>

**THE PROBLEM OF THE DEFINITION OF THE “TRANSITIONAL JUDGE”
IN THE MODERN PHILOSOPHICAL AND LEGAL DISCOURSE**

The article carries out a philosophical and legal analysis of existing approaches to the definition of “transitional justice” and forms the author's position regarding its understanding. Two features of the emergence of the model of transitional justice are singled out: 1) the studied model is built on practical experience, and later became the basis of theoretical studies on transitional justice; 2) this model arises at the initiative of the international community as a reaction to repeated violations of human rights.

It was determined that despite the general nature of the definition of transitional justice defined by the UN, many researchers criticize it for the following reasons: firstly, its content does not cover the occasions of changes in political regimes during which human rights were violated; secondly, it does not indicate the admissibility or inadmissibility of using the concept of transitional justice during an armed conflict, or the possibility of its application only after the end of the conflict; thirdly, the definition defined by the UN does not reflect the relationship between transitional justice and international law.

The author's definition of transitional justice is proposed, it is a set of tools, processes and mechanisms aimed at overcoming the consequences of human rights abuses in the context of armed conflicts and/or changes in political regimes, which consist, first of all, in bringing to justice those guilty of committed offenses, compensation for damage (as moral and material), establishing the truth about the circumstances in which human rights were violated, achieving reconciliation and establishing justice.

Key words: concept, transitional justice, conflict, armed conflicts, post-conflict environment, power, political regime, Rule of Law, Human Rights.